

Svein Blom

7. Sammenlikning av holdninger i Norge og andre europeiske land

Norge plasserer seg i den liberale eller «innvandringsvennlige» tredelen av deltakerlandene i Den europeiske samfunnsundersøkelsen (ESS). Men vi er ikke helt overbeviste om at innvandrere bidrar mer til samfunnet enn de mottar.

- Blant de seks spørsmålene om innvandring som er stilt i ESS siden 2002, inntar Sverige førsteplassen på hele fire spørsmål og andreplassen på et femte spørsmål i 2008 når landene rangeres etter hvor liberale eller innvandringsvennlige deres befolkninger er.
- Norge er på andreplass i troen på at innvandring er bra for landets økonomi, og på tredjeplass når det gjelder vilje til å ta imot innvandrere fra fattige land utenfor Europa.
- Trolig fordi vi oppfatter våre sosiale velferdsordninger som sjenerøse, rangerer Norge bare midtveis blant landene når det gjelder troen på at innvandrere bidrar mer til samfunnet gjennom skattededdelen enn de mottar av sosiale ytelser og tjenester.

Den europeiske samfunnsundersøkelsen (se tekstboks) gir en mulighet til å sammenlikne norske holdninger til innvandrere og innvandring med holdningene i en rekke andre europeiske land. Undersøkelsen er til nå gjennomført fire ganger – hver gang med noen spørsmål om innvandrere. Noen temaer gjentas i hver undersøkelse, mens andre skiftes ut.

Data fra andre intervjurunde (i 2004) er gjengitt i Blom 2006b og fra tredje runde (i 2006) i Blom 2008. I det følgende presenteres resultatene fra fjerde intervjurunde som viser hvordan Norge plasserer seg på innvandrerspørsmålene i forhold til de øvrige landene som deltok i undersøkelsen i 2008-2009. Norges plass i tidligere intervjurunder refereres i noen grad i teksten. Vedleggstabellene til slutt i kapitlet viser Norges svarfordeling for de relevante ESS-spørsmålene i hver av de fire rundene.

7.1. Svensker er mest imøtekommende

Vel åtte av ti i Norges (voksne) befolkning vil tillate at *mange eller noen* innvandrere «*av samme rase eller etniske gruppe som de fleste i Norge*» skal få bosette seg her. Det er 10 prosentpoeng flere enn i 2002 (vedleggstabell 7.1). Spørsmålets ordlyd er ikke valgt av Statistisk sentralbyrå, men av planleggere i ESS. Etnisk tilhørighet inngår som kjent ikke i SSBs standard for innvandrergrupping, ei heller «rase».

Norge havner på *femteplass* i dette spørsmålet, bak Sverige, Sveits, Tyskland og Danmark, når landene rangeres etter grad av imøtekommenhet (figur 7.1), men avstanden mellom tredje- og femteplass

Den europeiske samfunnsundersøkelsen

Den europeiske samfunnsundersøkelsen (European Social Survey, ESS) er en intervjuundersøkelse som gjennomføres hvert annet år i et tjuetalls europeiske land med sikte på å kartlegge befolkningens holdninger til politiske, sosiale, moralske og religiøse spørsmål. Prosjektet finansieres av Europakommisjonen, European Science Foundation og nasjonale forskningsråd i deltakerlandene. ESS kjennetegnes av standardisert utvalgsteknikk, lik oversettelse fra samme spørreskjema og lik gjennomføring av feltarbeid og filkonstruksjon i alle deltakerland. I Norge foretas feltarbeidet av Statistisk sentralbyrå. Data er fritt tilgjengelig fra nettsidene til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD): <http://ess.nsd.uib.no/>. Ringdal og Kleven (2004) gir flere detaljer om undersøkelsen.

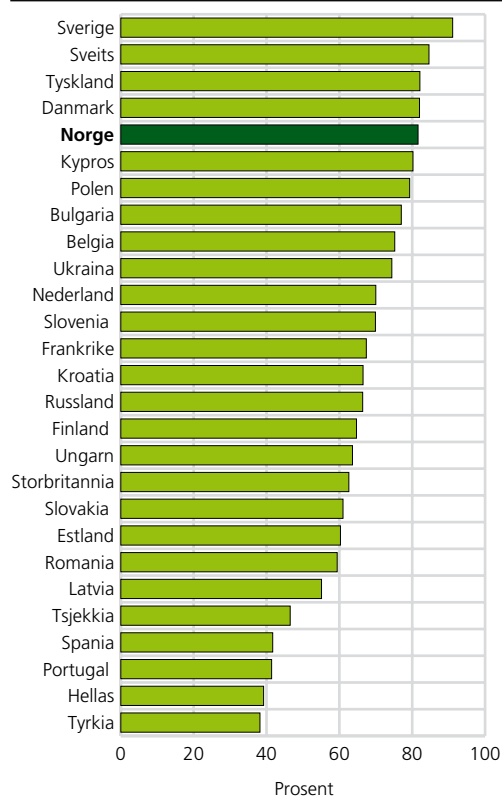
I de fire intervjurundene som hittil er gjennomført, har til sammen 32 land deltatt. Her er listen over disse (antall ganger deltatt i parentes): Belgia (4), Bulgaria (2), Danmark (4), Estland (3), Finland (4), Frankrike (4), Hellas (3), Irland (3), Island (1), Israel (2), Kroatia (1), Kypros (2), Latvia (2), Luxemburg (1), Nederland (4), Norge (4), Polen (4), Portugal (4), Romania (2), Russland (2), Slovakia (3), Slovenia (4), Spania (4), Storbritannia (4), Sveits (4), Sverige (4), Tsjekkia (3), Tyrkia (2), Tyskland (4), Ukraina (3), Ungarn (4), Østerrike (3). I vår presentasjon av resultater har vi sett bort fra Israel, da vi ikke oppfatter det som et europeisk land.

I første intervjurunde i 2002 var en hel spørsmålsbolk viet innvandrings- og asylspørsmål (Blom 2005, 2006a), etterfulgt av bolker om mediebruk og tillit til andre, politisk interesse og deltakelse, trivsel, sosial utestengning, religion og diskriminering. Senere intervjurunder har ikke hatt innvandring som egen spørsmålsbolk. I stedet er seks av spørsmålene fra første runde tatt inn i bolken om politisk interesse og deltakelse, etter bolken om medier og tillit til andre. Vi tror ikke denne endringen har hatt noe å si for svarene som er avgitt. Ny temabolk i fjerde intervjurunde er blant annet holdninger til velferdstilbud, støtteordninger og skattlegging. Her forekommer også noen få spørsmål om innvandrere og innvandring, som vil bli omtalt.

er beskjeden. Dette er samme plassering som i 2006, men da var plassen delt med Ukraina. Sverige rangerte øverst også i 2006. I første og andre intervjurunde inntok Norge en *sjetteplass*. Både Sveits og Tyskland er vant med mange arbeidsinnvandrere. Danmark har en noe lavere innvandrersandel enn Norge (7,5 mot 9,5 prosent) (Danmarks Statistikk 2010, Statistisk sentralbyrå 2010), mens Sverige har en noe høyere andel (13,9 prosent) (Statistiska centralbyrån 2010). Av de nordiske landene kommer Finland langt bak i rekken når det gjelder vilje til å ta imot innvandrere med samme etnisitet (16. plass i 2008, som i 2006). Finland er det av de nordiske landene (inkludert Island) som har den laveste andelen utenlandsfødte, 4,4 prosent ved inngangen til 2010 (Statistics Finland 2010).

Det er vel seks av ti i Norge (64 prosent) som sier at de ønsker å ta imot mange eller noen innvandrere med en «*annen rase eller etnisk gruppe enn de fleste i Norge*», 7 prosentpoeng flere enn i 2002. Norge faller dermed ned én plass på listen, til *sjetteplass*, når spørsmålet gjøres om til å gjelde vilje til å ta imot innvandrere med fremmed etnisitet (figur 7.2). Det betyr også at andelen imøtekommende synker med 18 prosentpoeng i forhold til da spørsmålet gjaldt personer med samme etnisitet. Dette er omtrent samme reduksjon som i 2006. Da beholdt imidlertid Norge sin femteplass i forhold til de øvrige landene selv om spørsmålet ble endret. Av en eller annen grunn er befolkningen i utvandringslandene Polen og Bulgaria, i tillegg til Nederland, mer villige til å ta imot innvandrere med en fremmed etnisitet enn Norge. Ved undersøkelsene i 2002 og 2004

Figur 7.1. **Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere av samme rase eller etniske gruppe som majoriteten i landet får bosette seg i landet. 2008. Prosent**

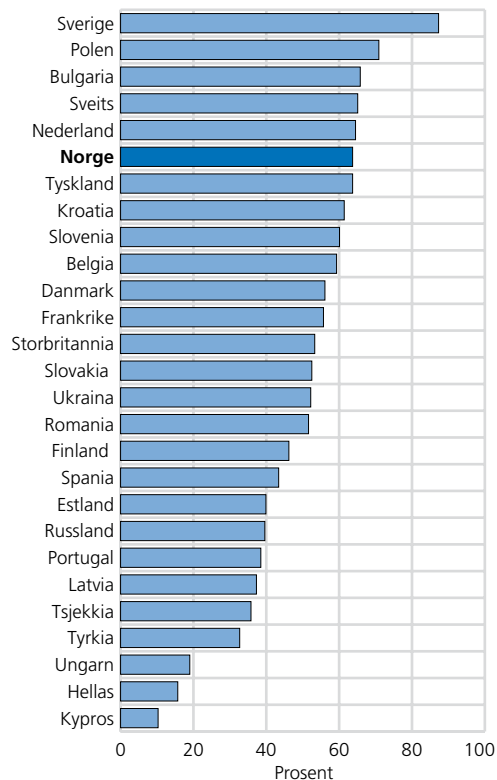
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

inntok Norge henholdsvis en *sjuendeplass* og en *åttendeplass* på dette spørsmålet.

Vi ser ellers at Sverige beholder førsteplassen på listen i 2008 også når det gjelder å ta imot innvandrere med en annen etnisitet enn majoritetsbefolkningen. Andelen av befolkningen som vil ta imot mange eller noen innvandrere med fremmed etnisitet, er bare 4 prosentpoeng lavere i Sverige enn når spørsmålet gjelder personer med samme etniske bakgrunn som majoriteten.

Danmark synker derimot fra en fjerdeplass til en elleveplass når det blir tale om innvandrere av en annen etnisitet. Andelen i

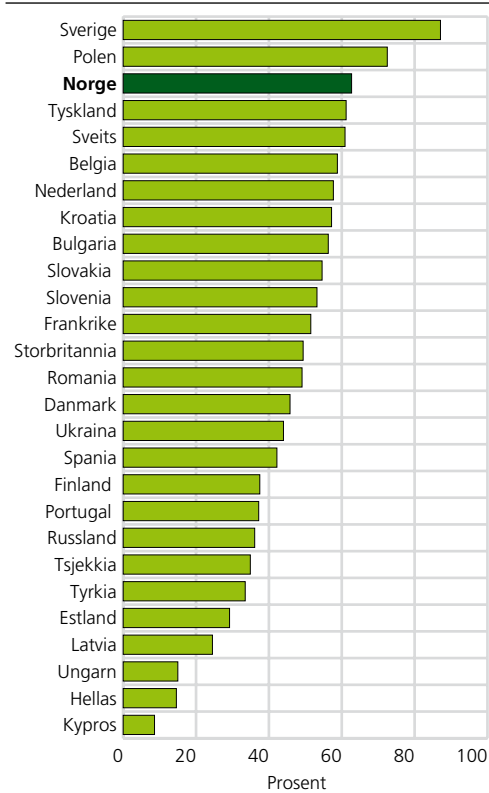
Figur 7.2. **Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere av en annen rase eller etnisk gruppe enn majoriteten i landet får bosette seg i landet. 2008**

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Danmark som da ønsker å ta imot mange eller noen innvandrere, synker med 26 prosentpoeng (fra 82 til 56 prosent). Mest drastisk er endringen i holdningen til den kypriotiske og ungarske befolkningen i samme anledning. Nedgangen for Kypros er på 70 prosentpoeng og for Ungarn 45 prosentpoeng. Dette er neppe et resultat av tilfeldige dagsaktuelle hendelser ettersom liknende tendenser er observert tidligere. Det er trolig særegne forhold ved disse landenes geopolitiske situasjon som ligger bak slike resultater. Siden 1974 er Kypros som kjent splittet mellom en gresktalende og en tyrkiskokkupert del, og Ungarn har store ungarsktalende minori-

Figur 7.3. **Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere fra fattige land utenfor Europa får bosette seg i landet. 2008. Prosent**

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

teter i nabolandene etter at landet måtte avstå to tredeler av sitt territorium i 1920 som straff for å ha vært på feil side i første verdenskrig.

63 prosent av befolkningen i Norge sier vi bør la mange eller noen fra «*fra fattige land utenfor Europa*» få komme og bosette seg i landet. Det er bare en ubetydelig oppgang fra undersøkelsen i 2002. Tyngden i svarene samler seg klart om det å ta imot *noen* (jmfør vedleggstabell 7.1). Sammenliknet med øvrige land inntar Norge en *tredjeplass* når landene rangeres etter hvor villig befolkningen er til å la fattige fra land utenfor Europa få bosette seg her (figur 7.3). Dette er to plasser høyere enn

ved målingen i 2006 og fire plasser høyere enn i 2004. Det er mye som tyder på at de fleste landene ikke oppfatter det som vesensforskjellig å ta imot innvandrere fra fattige land utenfor Europa og å ta imot innvandrere av en annen etnisitet. Rekkefølgen mellom landene i figur 7.2 og 7.3 er i stor grad sammenfallende.

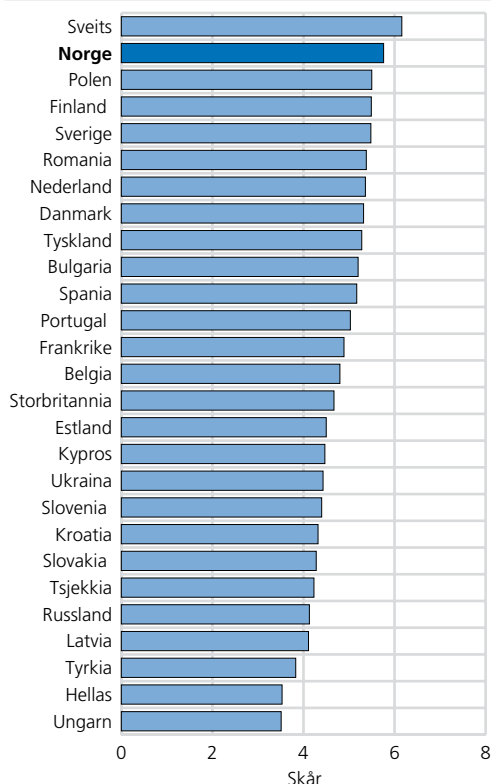
Spørsmålene ovenfor kan ikke uten videre sammenliknes direkte med spørsmålet i vår egen holdningsundersøkelse om å gi opphold til *flyktninger og asylsøkere*. ESS-spørsmålene er mindre presise idet de ikke inneholder noe om oppholdsgrunn, og referansen til etnisitet er også ukjent i vår sammenheng. Spørsmålene henviser heller ikke til et bestemt referansenivå («sammenliknet med i dag»), slik vårt eget holdningsspørsmål gjør. Det er dertil også uklart hvor mange som kan tenkes omfattet av ord som «mange», «noen» og «enkelte».

7.2. Befolkningen i Norge har tro på at innvandring er bra for økonomien

I de tre neste spørsmålene avgis svarene som skårer på en ellevepunkts skala. Skalaens ytterpunkter er tildelt stikkord for motsatte standpunkter. Det første spørsmålet gjelder hvorvidt innvandring er «bra eller dårlig» for landets økonomi. Ytterpunktene er merket henholdsvis «dårlig for økonomien» (0) og «bra for økonomien» (10).

Deles skalaen i tre, rundt verdiene 0-3, 4-6 og 7-10, er det klart at tyngden i de norske svarene faller i den nøytrale midtgruppen («verken eller») og gruppen til høyre («bra for økonomien») (jmfør vedleggstabell 7.2). Siden 2002 er det en økning på 9 prosentpoeng i andelen som skårer i intervallet 7-10.

Figur 7.4. «Vil du si at det, alt i alt, er bra for landets økonomi at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Dårlig for økonomien, 10: Bra for økonomien). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Hvis landene rangeres etter gjennomsnittsverdien på skalaen, kommer Norge på *andreplass* når det gjelder troen på at innvandring er bra for økonomien (figur 7.4). I 2002 og 2006 var Norge på femteplass blant landene og i 2004 på sjetteplass. Alle de nordiske landenes befolkninger ligger høyt i troen på at innvandring er gunstig for økonomien. Det er for øvrig verdt å merke seg at Norge i dette spørsmålet rangerer over Sverige. Størst tro på innvandringens positive betydning for økonomien har imidlertid befolkningen i Sveits, et land med stor arbeidsinnvandring i årene 2004-2008 og en utenlands-

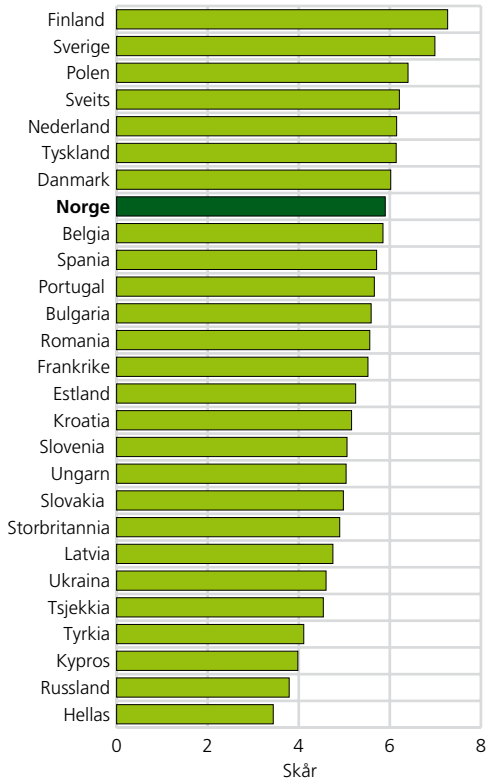
født befolkning på hele 26 prosent i 2008 (Swiss Statistics 2010). Det bør ellers bemerkes at feltarbeidet for undersøkelsen – med noen få lands unntak – foregikk *etter* at finanskrisen var et faktum høsten 2008. I Norge, Tyskland og Sveits startet intervjuingen siste uke i august 2008, etterfulgt av Danmark, Nederland og Spania i første halvdel av september. På datoen for det globale finansieringsselskapet Lehman Brothers' konkurs, 15. september 2008, ble feltarbeidet innledet i Sverige.

7.3. Finland verdsetter innvandrernes kultur

På et tilsvarende spørsmål som økonomispørsmålet om innvandringens betydning for landets *kultur* inntar Norge en *åttendeplass*, som i 2004 og 2006 (figur 7.5). I 2002 delte vi tiendeplassen med Belgia. Spørsmålet gjelder om kulturen blir undergravet eller beriket som følge av innvandringen. Gjennomsnittet på skalaen for Norges vedkommende blir noe høyere for spørsmålet om kultur (5,90) enn for spørsmålet om økonomi (5,76). Likevel kommer Norge lenger ned på listen sammenliknet med de øvrige landene når spørsmålet gjelder innvandringens virkning på kulturen. Det skyldes selvfølgelig at det er flere andre land som skårer høyere på spørsmålet om kultur enn på spørsmålet om virkningen på økonomien. Legg merke til at skalaene i figur 7.4 og 7.5 er forskjellige.

Ifølge figur 7.5 er det befolkningen i Finland og Sverige som i størst grad tror at innvandringen beriker kulturen i landet. Finland og Sverige inntok første- og andreplassen i dette spørsmålet også i 2004 og 2006. Høyere opp på skalaen enn Norge kommer også Polen, Sveits, Nederland, Tyskland og Danmark. For Danmarks og Nederlands vedkommende er dette egnet til å overraske i lys av den mer polariserte offentligheten vis-à-vis islam som antake-

Figur 7.5. «Vil du si at landets kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Kulturen blir undergravet, 10: Kulturen blir beriket). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

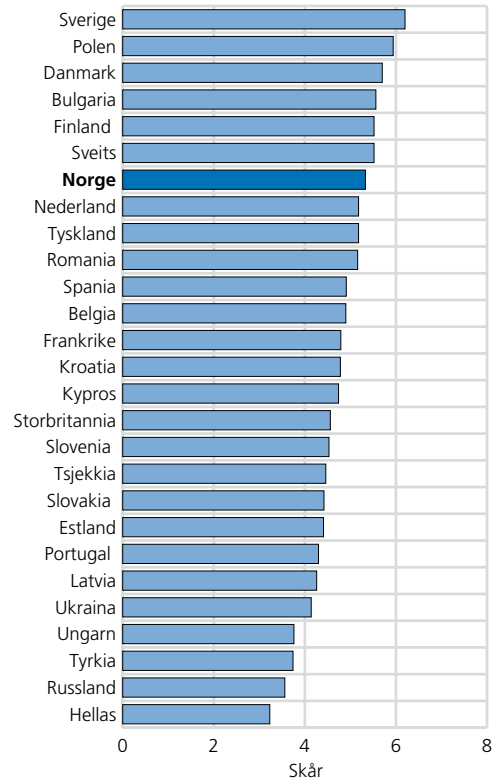
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

lig råder i disse landene (jamfør karikaturstriden og mordet på filmregissøren Theo van Gogh).

7.4. Gjør innvandringen landet bedre å bo i?

På spørsmålet om det er blitt «verre» eller «bedre» å bo i landet som følge av innvandringen, inntar mellom fem og seks av ti i Norge en overveiende nøytral holdning. Nærmere tre av ti mener innvandringen har gjort landet til et bedre sted å bo, mens 17 prosent mener det motsatte. Andelen som mener innvandringen har gjort landet bedre, har økt med 11 prosentpoeng siden

Figur 7.6. «Er det blitt verre eller bedre å bo i landet på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Et verre sted å bo, 10: Et bedre sted å bo). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

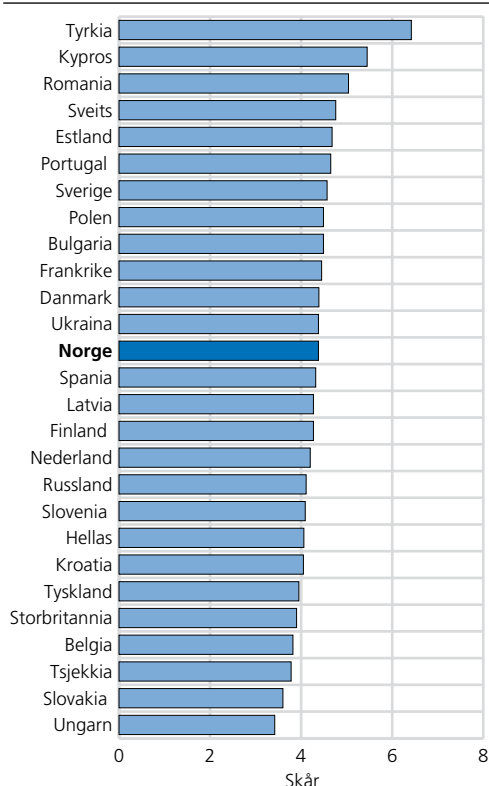
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

2002 (vedleggstabell 7.2). Dette gir Norge en *sjuendeplass* på listen over landene (figur 7.6), én plass høyere enn i 2006. I 2002 og 2004 fikk Norge henholdsvis en niende- og en ellevtteplass på dette spørsmålet. De tre øvrige nordiske landene som var med på undersøkelsen i 2008, ligger alle over Norge i troen på innvandringens gagnlige virkning, og igjen med Sverige på topp. Slik var det også i 2006.

7.5. Innvandring og sosiale velferdsordninger

I fjerde intervjurunde (2008) er det som nevnt med en ny spørsmålsmodul om

Figur 7.7. «Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i [land], *mottar* mer enn de bidrar med eller *bidrar* de mer enn de mottar?» (0: Mottar mye mer enn de bidrar, 10: Bidrar mye mer enn de mottar). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

holdninger til sosiale velferdsordninger. Her fins blant annet noen spørsmål som berører innvandrere og innvandring. Et av spørsmålene har følgende ordlyd: «*Mange som kommer fra andre land for å bosette seg i [land], betaler skatt og benytter seg av sosiale ytelser og tjenester. Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i [land], mottar mer enn de bidrar med, eller bidrar de mer enn de mottar?*» Svaret gis som skår på en ellevepunktsskala der 0 betyr «*Mottar mye mer enn de bidrar*», og 10 betyr «*Bidrar mye mer enn de mottar*».

Overraskende nok er det i Norge vel dobbelt så mange som mener at innvandrere *mottar* mer enn de bidrar med (32 prosent skårer 0-3), enn som mener at de *bidrar* mer enn de mottar (14 prosent skårer 7-10) (vedleggstabell 7.3). Over halvparten av befolkningen plasserer seg midtveis på skalaen (4-6). Dette gir Norge en trettendeplass blant landene når de rangeres etter graden av tro på at bidraget er større enn mottaket (figur 7.7). På de to øverste plassene troner Tyrkia og Kypros, to av landene som på de øvrige spørsmålene er blant de mest negative til innvandrere og innvandring. Vi er usikre på hvordan dette bør oppfattes, men det kan selvfølgelig ha sammenheng med hvor (lite) sjenerøse de sosiale velferdsordningene er i flere av landene som kommer høyt opp på skalaen.

Det kan også framstå som underlig at sju av ti i Norge mener at arbeidsinnvandringen bidrar positivt til norsk økonomi, og at innvandrere gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv (jmfør kapittel 6), samtidig som det er flere som tror at innvandrere mottar mer enn de bidrar, enn som tror det motsatte.

Nå er det riktignok ikke første gang at befolkningen eller enkeltmennesker har oppfatninger som kan synes å være motstridende (Converse 1964, Festinger 1957), men en mulig forklaring i dette tilfellet kan være at spørsmålet om innvandrernes bidrag til norsk økonomi og arbeidsliv primært gjelder *samfunnets* produksjon av varer og tjenester, mens spørsmålet om forholdet mellom bidrag og mottak av ytelser er snevrere relatert til *statens* utgifter og inntekter, slik spørsmålets innledning antyder.

Når det gjelder de to neste spørsmålene under spørsmålsbolken om velferdsordninger, handler det ene om hvor raskt og under hvilke forutsetninger innvandrere

bør få tilgang til sosiale ytelser og tjenester på linje med landets egne statsborgere. Her er det befolkningene i Sverige, Danmark og Norge, som er mest sjenerøse idet de i størst grad er villige til å gi innvandrere tilgang til sosiale ytelser allerede ved ankomst eller senest et år etter ankomst uten krav om at de skal ha vært sysselsatt i landet (figur ikke vist).

Det andre spørsmålet er om tilgangen på sosiale ytelser og tjenester «*oppmuntrer folk fra andre land til å komme og bosette seg her*». Her er det Tyskland, Storbritannia og Frankrike som i størst grad (70-80 prosent) svarer bekreftende. Men Norge kommer overraskende nok på *fjerde plass* etter de nevnte landene (figur ikke vist). Som ved spørsmålet om innvandrere bidrar mer enn de mottar eller omvendt, spiller forestillinger om hvor sjenerøse landets velferdsordninger er, her en rolle. Jo større tro på at ordningene er sjenerøse, desto mer nærliggende er det å svare bekreftende. Spørsmålet er dermed like mye et spørsmål om hvordan velferdsordningene oppfattes, som et spørsmål om holdningen til innvandring.

Referanser

Blom, S. (2005): Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002/2003: Svenskene mest positive til innvandrere. http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2005-03-04-01.html

Blom, S. (2006a): «Holdninger til innvandrere og innvandring», i G. Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2006*, Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå, s. 129-140.

Blom, S. (2006b): Holdninger til innvandrere og innvandring 2006. Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen, Notater 2006/77, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2008): «Holdninger til innvandrere og innvandring», i G. Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå, s. 133-147.

Converse, P.E. (1964): The nature of belief systems in mass publics. I D. E. Apter (red.): *Ideology and Discontent*, The Free Press, New York, s. 206-261.

Danmarks Statistik (2010): Nyt fra Danmarks Statistik, Nr. 58 og 59, 10. og 11. februar 2010.

Festinger, L. (1957): *A theory of cognitive dissonance*, Stanford University Press, Stanford, California.

Ringdal, K. og Ø. Kleven (2004): Den europeiske samfunnsundersøkelsen, *Samfunnsspeilet* 5/2004, Statistisk sentralbyrå.

Statistics Finland (2010): Population Structure 2009 (31.12.).

Statistisk sentralbyrå (2010): Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2010. Vedleggstabell 1 og 6. <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/>

Statistiska centralbyrån (2010): *Tabeller över Sveriges befolkning 2009* (31.12.), tabell 1.2.8., kombinert med personlig meddelelse fra Annika Klintefelt, Befolkningsstatistiken, SCB, Örebro.

Swiss Statistics (2010): Population by place of birth, 2008.

Vedleggstabell 7.1. **Holdning til mottak av ulike kategorier innvandrere. Norge. 2002, 2004, 2006, 2008. Prosent****«I hvilken utstrekning synes du at Norge bør la folk av samme rase eller etniske gruppe som de fleste i Norge, få bosette seg her?»**

År	Alle	La mange bosette seg her	La noen bosette seg her	La enkelte bosette seg her	Ikke la noen bosette seg her	Antall personer som svarte
2002	100	20	52	26	2	2 019
2004	100	21	56	20	2	1 754
2006	100	25	53	20	2	1 739
2008	100	28	54	18	1	1 544

«Hva med folk av en annen rase eller etnisk gruppe enn de fleste i Norge?»

År	Alle	La mange bosette seg her	La noen bosette seg her	La enkelte bosette seg her	Ikke la noen bosette seg her	Antall personer som svarte
2002	100	11	45	38	6	2 018
2004	100	12	46	35	7	1 753
2006	100	14	45	36	6	1 741
2008	100	14	49	33	3	1 540

«Hva med folk fra fattige land utenfor Europa?»

År	Alle	La mange bosette seg her	La noen bosette seg her	La enkelte bosette seg her	Ikke la noen bosette seg her	Antall personer som svarte
2002	100	12	49	34	5	2 019
2004	100	12	47	35	6	1 753
2006	100	14	46	36	6	1 743
2008	100	15	48	33	4	1 543

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Vedleggstabell 7.2. **Antatte samfunnsmessige konsekvenser av innvandring. Norge. 2002, 2004, 2006, 2008. Prosentfordeling og gjennomsnitt på ellevepunktsskala****«Vil du si at det, alt i alt, er bra for den norske økonomien at folk kommer fra andre land for å bosette seg her? Bruk kortet til å svare»**

År	Alle	Dårlig for økonomien (0-3)	Verken eller (4-6)	Bra for økonomien (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2002	100	17	52	31	5,41	1 994
2004	100	21	50	29	5,16	1 737
2006	100	17	47	36	5,51	1 727
2008	100	14	46	40	5,76	1 534

«Vil du si at norsk kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her? Bruk kortet til å svare.»

År	Alle	Norsk kultur blir undergravet (0-3)	Verken eller (4-6)	Norsk kultur blir beriket (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2002	100	16	41	43	5,83	2 019
2004	100	16	40	44	5,84	1 747
2006	100	16	40	45	5,89	1 740
2008	100	16	38	46	5,90	1 542

«Er det blitt verre eller bedre å bo i Norge på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her? Bruk kortet til å svare.»

År	Alle	Et verre sted å bo (0-3)	Verken eller (4-6)	Et bedre sted å bo (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2002	100	21	62	17	4,82	2 022
2004	100	24	56	20	4,84	1 745
2006	100	21	55	24	5,08	1 740
2008	100	17	55	28	5,33	1 539

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Vedleggstabell 7.3. **Holdning til sammenhenger mellom sosiale ytelser/tjenester og innvandrere og innvandring. Norge. 2008. Prosentfordeling og gjennomsnitt på ellevepunktsskala****«Mange som kommer fra andre land for å bosette seg i Norge, betaler skatt og benytter seg av sosiale ytelser og tjenester. Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i Norge, mottar mer enn de bidrar med, eller bidrar de mer enn de mottar. Bruk kortet til å svare.»**

År	Alle	Mottar mer enn bidrar (0-3)	Verken eller (4-6)	Bidrar mer enn mottar (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2008	100	32	54	14	4,38	1 539

«Hvis du tenker på folk som kommer fra andre land for å bosette seg i Norge, når synes du de bør få de samme rettighetene til sosiale ytelser og tjenester som norske statsborgere? Bruk kortet til å svare.»

År	Alle	Med en gang de har kommet	Etter å ha bodd i Norge i ett år, enten de har jobbet eller ikke	Bare etter at de har jobbet og betalt skatt i minst ett år	Så snart de har blitt norske statsborgere	De bør aldri få de samme rettighetene
2008	100	13	13	35	37	2

«Hvor enig eller uenig er du i at sosiale ytelser og tjenester i Norge oppmuntrer folk fra andre land til å komme og bosette seg her? Med sosiale ytelser og tjenester mener vi helsetjenester, pensjoner og trygdeytelser.»

År	Alle	Svært enig eller enig	Verken enig eller uenig	Uenig eller svært uenig	Antall personer som svarte
2008	100	71	18	11	1 542

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002, 2004, 2006 og 2008.